

С. Ю. Світлична

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДІЛЬНИХ ШКІЛ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті подано аналіз нормативно-правового забезпечення навчально-виховної діяльності недільних шкіл Великої Британії. Розглянуто правові основи освітньої системи, які включають право на вивчення релігії у загальноосвітніх навчальних закладах. Схарактеризовано особливості роботи недільних шкіл, як навчальних закладів додаткової освіти для дітей. Показано зміст і організаційні форми роботи недільних шкіл Великої Британії. Стаття спрямована на вчителів недільних шкіл, волонтерів, студентів педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: недільні школи, додаткова освіта, релігія, закон, законодавство, навчальні заклади.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, до складу якого входять Англія, Уельс, Шотландія та Північна Ірландія, триває процес регулювання співвідношення світських і релігійних основ у освітньому просторі країни. Освітні установи Великої Британії орієнтовані на забезпечення світоглядного самовизначення особистості, створення максимально комфортних умов для розвитку й самореалізації кожного члена суспільства. Важливим чинником реалізації цих завдань є забезпечення державою права людини на здобуття освіти з урахуванням релігійних переконань кожного члена суспільства, що підтверджуються статтею 9 Європейської Конвенції з прав людини [3].

Правові основи освітньої системи Великої Британії включають право на вивчення релігії в загальноосвітніх школах, створення релігійних шкіл, що підтримуються певною релігійною організацією, а також право відвідування дитиною недільних шкіл.

Мета статті – висвітлити нормативно-правове забезпечення освітньо-виховної діяльності недільних шкіл у Великій Британії.

Виклад основного матеріалу. Релігія, як предмет, у школах Великої Британії офіційно не внесена до переліку шкільних дисциплін, однак, релігійне навчання є обов'язковим. У директиві № 3/89 DES Відділу науки й освіти зазначається: «У силу свого специфічного статусу релігійна освіта в школах є одним із фундаментальних уроків. Програми, мета й форми іспитів релігійної освіти не визначаються державою, але цей вид освіти має рівний статус з іншими уроками» [2, 12].

Недільні школи належить до типу освітніх установ додаткової освіти дітей, що засновуються релігійними організаціями та здійснюють навчально-виховну, організаційну, методичну діяльність у напрямі реалізації програм духовно-морального навчання й виховання. Недільна школа має статус юридичної особи й діє на підставі статуту, який розробляється з урахуванням чинного законодавства в частині додаткової освіти дітей. Недільний навчальний заклад являє собою окрему установу, що перебуває в інших будівлях, ніж початкова та середня школа.

Основна частина навчально-виховної діяльності в недільній школі реалізується комплексом базових програм, орієнтованих на забезпечення релігійної освіти дітей – цілеспрямованого процесу навчання й виховання, який «здійснюється на основі певного релігійного віросповідання в інтересах релігійного об'єднання й особистості, супроводжується отриманням знань про релігійне віровчення, релігійну практику, культуру й життя релігії, формуванням якостей особистості й образу людини на основі відповідного релігійного вчення, у тому числі притаманних йому моральних цінностей» [1, 261].

Додаткова частина навчально-виховної діяльності, яка здійснюється в недільній школі для дітей, – це комплекс особистісно- та соціально-орієнтованих занять, спрямованих на виховання активної й багатогранної особистості дитини.

Недільні школи, як і інші освітні установи, у своїй діяльності керуються чинними законами (актами обох палат парламенту), актами делегованого законодавства (statutory instruments) та підзаконними нормативними правовими актами, прийнятими Урядом, а також Департаментом освіти й навчок Англії (Department for Education and Skills, DfES), Виконавчим департаментом освіти Шотландії (The Scottish Executive Education Department, SEDP).

Свідченням ґрунтовного підходу до вирішення проблем освіти свідчить той факт, що щорічно приблизно кожен шостий з усіх прийнятих законів Великої Британії стосується сфери освіти.

Законом про реформу освіти 1988 року (Educational Reform Act) був уведений єдиний навчальний план для учнів від 5 до 16 років у всіх державних школах Англії та Уельсу, який посилив місце релігійної освіти в програмах шкіл різних типів. У цьому навчальному плані вперше був використаний термін «релігійна освіта» (religious education) замість «релігійного навчання» (religious instruction).

На всіх рівнях навчання дітям надавалася можливість отримання релігійного виховання без акцентування уваги на приналежність дитини до будь-якої конфесії. У зв'язку з цим, була усунена обов'язковість щоденного богослужіння для всіх учнів (The daily act of worship). Богослужіння дозволяли здійснювати щодня, але за бажанням і малими групами та не обов'язково на початку дня. Богослужіння, як визначається в законі, «повинні носити характер не екзамену, а бути відображенням широких традицій християнської віри» [9].

У 1996 році був прийнятий «Закон про освіту» (Educational Act 1996), однією зі складових якого є релігійна освіта й богослужіння (частина V, глава III) [7].

«Законом про шкільні стандарти та їхню структуру» 1998 року (School Standards and Framework Act 1998) обов'язковою для всіх державних шкіл визначена реалізація релігійної освіти на основі офіційно затвердженої програми. Цей Закон також змінив категорії шкіл, які отримують державні субсидії [11].

Недільні школи, які надають додаткові послуги з релігійної освіти й виховання, визначено незалежними навчальними закладами, тому витрати на навчальний процес здійснюються виключно релігійними й благодійними організаціями з можливістю надання певних грантів державою окремим школам.

У 2006 році у Великобританії прийнятий «Закон про рівність» (Equality Act 2006), 49 стаття якого визначає необхідним забезпечення рівних умов для вступу дітей у незалежні та спецшколи й недопущення дискримінації за ознакою віросповідання [10].

Ці заходи уряду забезпечили демократичний підхід у реалізації завдань релігійної освіти й сприяли поширенню на території Великої Британії недільних шкіл різних релігійних громад.

Усвідомлення значущості ролі релігійної освіти, сформоване протягом декількох століть розвитку англійської школи, та чітка законодавча база, регулююча релігійну освіту, виступають важливими чинниками формування основних рис британських недільних шкіл.

Аналіз нормативно-правової бази освітньої системи Великої Британії дає можливість виділити певні положення, що регулюють освітній процес у недільних школах. По-перше, навчання в недільній школі здійснюється на основі дотримання принципу добровільного отримання освітніх послуг, пов'язаних із релігійною освітою. Законодавством Великої Британії зазначено, що ніхто не має права примушувати кого б то не було проходити релігійне навчання в недільній школі.

По-друге, релігійна освіта в цих закладах не може підмінити або перешкоджати загальній і професійній освіті громадян країни.

По-третє, зміст освіти недільних шкіл не може бути спрямований на професійну підготовку служителів культу.

На відміну від звичайних загальноосвітніх закладів, у недільних школах контроль за їх діяльністю здійснюють не тільки державні органи управління освітою, а й релігійні установи.

Необхідно відзначити, що недільні школи, є навчальними закладами, які повністю фінансуються з коштів релігійних організацій і благодійних джерел. Безкоштовними для батьків є не тільки навчання дитини в школі, а й використання майна освітнього закладу, інвентарю для навчання. Можливості фінансування недільних шкіл із благодійних джерел визначаються «Законом про благодійність» (Charities Act 2006), який регулює можливості фінансування установ освіти позабюджетними фондами й альтернативними державним і муніципальним бюджетам джерелами. Статтею 2 цього закону зазначається однією з благодійних цілей поліпшення якості освіти [4].

Важливим питанням, яке регулюється законодавством Великої Британії, підзаконними й локальними актами місцевих органів управління освітою є прийом дітей до школи. Основні положення законодавства відносяться в рівній мірі як до державних, церковних, приватних навчальних закладів, так і до недільних шкіл. Контроль за цим процесом здійснюється місцевою владою, державним органом освіти, який керує даною школою, директором школи та представниками церкви. Найчастіше, він безпосередньо пов'язаний з її територіальним розміщенням.

У Великій Британії «Законом про освіту» 1996 року визначено, що дитина має бути прийнята в найближчу школу, розташовану на відстані «пішої прогулянки» (не більше двох миль для дитини молодше 8 років, і не далі трьох – для дитини старше цього віку). В іншому випадку органами освіти повинен бути безкоштовно наданий транспорт від будинку до школи. Закон наказує місцевим органам управління освітою при прийомі до школи враховувати віросповідання батьків [7].

«Законом про освіту» у 2002 році (Educational Act 2002) були внесені зміни до «Зводу правил зарахування та скарг» щодо прийому в освітні установи, уперше введений Департаментом освіти підзаконним нормативним правовим актом у 1999 році. Важливим моментом стала побудова більш ліберальної системи прийому школярів, за якої жодна дитина не мала б опинитися «навпроти зачинених дверей» [8].

Прийом у недільні школи регулюється як на рівні законодавства, так і політикою окремих шкіл. У Великій Британії діють недільні школи представників різних християнських конфесій та інших релігій. Тому певні «додаткові» вимоги можуть, наприклад, містити необхідність рекомендації священника.

У країні існують недільні школи різних типів. Типи недільних шкіл за віковими ознаками здебільшого відповідають загальній структурі системи освіти Великої Британії, але в недільних школах вікові межі не є основними умовами для прийому, бо серед основних типів недільних шкіл виділяють також сімейні, змішані недільні школи, недільні освітні заклади для дорослих. При прийомі до недільної школи батьки повинні заповнити реєстраційну картку, яка містить комплекс відомостей про дитину та її родину.

Уся ця інформація є конфіденційною та використовується лише для конкретної недільної школи.

Серед важливих особливостей освіти британських недільних шкіл, зумовлених освітньою політикою країни, є надання школярам максимальних можливостей у власному самовизначенні. Різноманітність недільних шкіл, дозволяє зробити вибір можливостей розвитку дитини. Існують загальноприйняті форми навчання й виховання дітей у недільних школах, пов'язані з вивченням загальноцерковних дисциплін, участю в богослужіннях, відзначенням церковних свят, організацією спільних із батьками й наставниками шкіл паломницьких поїздок. Доречним буде відзначити, що у Великій Британії існує «Закон про охорону дитинства» (Childcare Act 2006), який спрямований на залучення батьків до процесу виховання й освіти дитини з раннього віку [5].

Крім загальних для всіх недільних шкіл форм навчально-виховної діяльності, у кожній школі існують і спеціальні напрями розвитку дітей – спортивні, науково-технічні, художні, що здійснюються за власними програмами, тобто кожна школа використовує свої конкретні методики, форми роботи, що враховують вік дітей, їх індивідуальні й вікові особливості, можливості самої школи.

Діяльність недільних шкіл у чотирьох історичних областях Сполученого Королівства контролюється органами управління системою освіти Великої Британії – Департаментом освіти й навичок в Англії та частково в Уельсі; Департаментом освіти, навичок та навчання протягом усього життя Уельсу (Department for Education, Lifelong Learning and Skills), Департаментом освіти Північної Ірландії та Виконавчим департаментом освіти Шотландії (The Scottish Executive Education Department, SEDP), а

також місцевими органами управління освітою, що визначено «Законом про освіту» 1996 року. Основне управління діяльністю недільних освітніх установ і їх фінансування здійснюють релігійні організації, які покликані сприяти розвитку державної системи релігійної освіти.

Особливу роль у організації роботи недільної школи відіграє директор, у функціональні обов'язки якого входить управління діяльністю недільної школи, координація роботи усіх класів і відділень недільної школи, закупівля навчальної літератури й необхідного обладнання для організації навчального процесу, наймання персоналу, визначення вимог до кандидатів, контроль за освітнім процесом і педагогічною діяльністю вчителів. Відповідно до «Закону про викладання і вищу освіту» (Teaching and Higher Education 1998) для заміщення посади директора потрібна спеціальна кваліфікація. Заміщення, як правило, відбувається на конкурсній альтернативній основі [12].

Т. Дж. Кук, висвітлюючи значущість посади директора недільної школи, підкреслює, що він поєднує в собі кілька ролей: планує, забезпечує, організовує, постачає, є лідером, надихає, виконує певні обов'язки.

Крім цього, директор церковної недільної школи повинен «бути позитивним взірцем того, як слід жити справжньому християнинові» [13].

Важливим елементом управлінської ієрархії недільних шкіл є Ради недільних шкіл. Саме на рівні Ради конкретної школи вирішуються такі питання, як планування роботи, розгляд поточних і майбутніх потреб навчального закладу. Рада недільної школи проводить щомісячні збори. Інспектування недільних шкіл здійснюється відповідно до «Закону про інспекцію шкіл» від 1996 року. Також, правила інспектування освітніх установ, вимоги до контролю над дотриманням шкільної дисципліни, розкриті в «Законі про інспекцію та освіту» (Education and Inspections Act 2006), який ставить в обов'язок місцевим органам управління освітою поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення шкіл; організацію позакласних і позашкільних заходів [6]. У зв'язку з тим, що недільні школи є приватними, волонтерськими й незалежними постачальниками освітніх послуг, перевірка здійснюється представниками церкви, благодійних організацій, опікунської ради. Піддається перевірці детальний річний (місячний) бюджет недільної школи, план роботи, якість освіти, умови навчання, включаючи аспекти безпеки.

Проведене дослідження свідчить, що у Великій Британії існує єдиний підхід у галузі правового регулювання та практичної реалізації релігійної освіти.

Освітні відносини в країні регулюються чинними законами, актами делегованого законодавства й підзаконними нормативно-правовими актами, що приймаються Урядом, Департаментом освіти й навчок Англії, Виконавчим департаментом освіти Шотландії.

Релігійну освіту урегульовано такими законами: «Законом про реформу освіти» 1988 року (Educational Reform Act), «Законом про освіту» 1996 року (Educational Act), «Законом про шкільні стандарти та їхню структуру» 1998 року (School Standards and Framework Act), «Законом про освіту» 2002 року (Educational Act), «Законом про рівність» (Equality Act), «Законом про інспекцію та освіту» (Education and Inspections Act) та «Законом про благодійність» (Charities Act) 2006 року тощо.

Можливість відвідувати недільну школу та здійснювати навчання релігії в рамках свого віросповідання реалізує право громадян на релігійну освіту й не суперечить загальній світській спрямованості освітньої системи Великої Британії.

Висновки. Аналіз джерельної бази дослідження дає можливість визначити певні аспекти, що характеризують освітній процес у недільних школах:

- релігійна освіта в недільних школах є додатковою й не може підміняти або перешкоджати загальній і професійній освіті громадян країни;
- зміст освіти недільних шкіл не може бути спрямований на професійну підготовку служителів культури, яка має здійснюватися в спеціалізованих освітніх установах;
- специфіка діяльності недільних шкіл обумовлює наявність контролю не тільки з боку державних органів управління освітою, а й релігійних установ;
- фінансування недільних шкіл здійснюється з коштів релігійних організацій і благодійних джерел, навчання дитини в цих освітніх закладах є безкоштовним або може передбачати добровільні батьківські пожертвування та внески.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі, на наш погляд, складають дослідження в галузі роботи недільних шкіл Великої Британії, зокрема, вивчення їх освітньо-виховної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Понкин И. В. Правовые основания преподавания православной культуры в государственных и муниципальных учреждениях в вопросах и ответах / И. В. Понкин. – М : Про – Пресс, 2003. – 416 с.
2. Понкин И. В. Преподавание знаний о религии в светской школе: европейский опыт правового регулирования / И. В. Понкин // Религиозная культура в светской школе : сборник материалов / Отв. ред. Л. С. Гармаш и И. В. Понкин. – М., 2007. – С. 6–38.

3. Европейська конвенція з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/888FC791-E2C0-4096-AF5E-D843F09C0E24/0/Convention_UKR.pdf.
4. Charities Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stewardship.org.uk/Charities%20Act%202006%20update%20October%202010.pdf>.
5. Childcare Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.northamptonshire.gov.uk/en/councilservices/EducationandLearning/Early/Documents/PDF%20Documents/Childcare%20Act%202006%20BS.pdf>.
6. Education and Inspections Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/40/pdfs/ukpga_20060040_en.pdf.
7. Educational Act 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moed.bm/Documents/education%20act%201996.pdf>.
8. Educational Act 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.education.gov.uk/vocabularies/educationtermsandtags/5576>.
9. Educational Reform Act 1988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.educationengland.org.uk/documents/pdfs/1988-education-reform-act.pdf>.
10. Equality Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.equalityhumanrights.com/uploaded_files/equality_act_2006.pdf.
11. School Standards and Framework Act 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.educationengland.org.uk/documents/pdfs/1998-school-standards-framework-act.pdf>.
12. Teaching and Higher Education 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/30/section/22>.
13. The Role of the Sunday School Director [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mbc.org.uk/church_growth/ss/general/director.aspx

РЕЗЮМЕ

Светличная С. Ю. Нормативно-правовое обеспечение учебно-воспитательной деятельности воскресных школ в Великобритании.

В статье дан анализ нормативно-правового обеспечения учебно-воспитательной деятельности воскресных школ Великобритании. Рассмотрены правовые основы образовательной системы, включающие право на изучение религии в общеобразовательных учебных заведениях. Дана характеристика особенностей работы воскресных школ, как учебных заведений дополнительного образования детей. Показано содержание и организационные формы работы воскресных школ Великобритании. Статья предназначена для учителей воскресных школ, волонтеров, студентов педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: воскресные школы, дополнительное образование, религия, закон, законодательство, учебные заведения.

SUMMARY

Svetlichnaya S. The normative and legal support of educational activities of Sunday schools in Great Britain.

The article contains the analysis of the normative and legal support of educational activities of Sunday schools in Great Britain.

Nowadays in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland a process of regulation of the correlation of secular and religious basis in the education of the country lasts. The legal basis of the educational system is viewed by the author. The legal basis of the

British educational system includes the right for studying religion in the public educational establishments, formation of religious schools that are supported by the certain religious organizations and the child's right for going to a Sunday school.

The peculiarities of Sunday schools' work as an additional educational establishment for children are also viewed in the article. Sunday schools are the schools of additional education that are founded by religious organizations. These schools provide educational, organizational and methodical work in the achievement of the programs of spiritual and moral education. A Sunday school is a juridical entity and, like other educational establishments, it builds its work on the basis of the valid law. The British law says that nobody can force any person to attend a Sunday school. Besides Sunday school education cannot hinder or fully substitute compulsory general education and such education should not be directed on the professional preparation of cult workers.

Sunday schools are financed by religious organizations. Children do not have to pay for their studying except free paternal contribution. These schools are controlled both by religious establishments and by the government. Besides there exist Sunday school councils.

In Great Britain «The Educational Law» (1996) says that a child should be accepted to the nearest Sunday school that is not farther than two miles for the children up to eight years old and not farther than three miles for the children older than eight years. Otherwise there should be special transport that will carry children from their houses to the school. When accepting a child to a Sunday school, the director should take into consideration his or her parents' religious belonging.

In Great Britain the age of a child is not the main condition for taking to a Sunday school that is why there exist Sunday schools of different types. Among them there are family Sunday schools, mixed Sunday schools and Sunday schools for adults. If parents want their child to be accepted to a Sunday school they should fill in a special card with some information about the child. This information is confidential and can be used only by the certain school. The article shows the content and organizational forms of work of Sunday schools in Britain. This article is for Sunday school teachers, volunteers, students of teacher's training colleges.

Key words: *Sunday schools, additional education, religion, law, legislation, educational establishments.*

УДК 373.61:374.321(44)

В. В. Хоменко

Донецький Національний технічний університет

МЕТОД ВИВЧЕННЯ СИТУАЦІЙ ЯК МЕТОД ОВОЛОДІННЯ МЕТОДИКОЮ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

Одним з найактуальніших питань в українській системі освіти є питання якісного відбору учасників програм з підготовки майбутніх керівників навчальних закладів. В українській системі освіти недостатньо вивчений досвід Франції в цій галузі. А між тим цей досвід може стати дуже доречним для оновлення системи підготовки керівників навчальних закладів України. З огляду на французьку систему підготовки майбутніх менеджерів освіти необхідно активно впроваджувати в практику навчання інтерактивні методи. Однією з найбільш вимогливих функцій управління є функція прийняття рішень. Метод вивчення ситуації, який використовують у Франції під час підготовки майбутніх менеджерів освіти, за умови його впровадження в Україні дозволив би майбутнім керівникам навчальних